

Foi'a besericésca si scolastica.

Organu alu provinciei metropolitane greco-catolice de Alb'a-Julia
si Fagarasiu.

Apare in 1 si 15 st. n. a fia-carci luni.

Abonamentele de cate 6 fl. v. a. pre anu se se adreseze
la tipografi'a seminariului gr. catolicu in Blasiu.

Manuscriptele si corespondintiele se se tramita francate
la redactiuni.

Anulu III.

Blasiu 15 Iuliu 1890.

Nr. 20.

Partea besericésca.

Erasi aplicarea sântei Liturgie la intentiuni private.

(Continuare).

IV.

Ce'a ce am demonstratu pâna aici cu o argumentare intrinseca scósa din natur'a lucrului, vreau se mai intarescu acum inca cu dóue argumente estrinsece, numite auctoritative.

Celu de ántáiu -lu imprumutu din Enciclic'a lui Benedictu alu XIV „*Demandatam*“, indreptata càtra Patriarchulu si Episcopii Melchitiloru, cu datulu de 24 Decembre 1743, la care s'au provocatu altcum atátu d. Dr. Radu, câtu si d. Dr. Szmigelski. In ace'a enciclica Pontificele díce :

„Si autem altarium numerus celebrantium et offerentium multitudini non respondeat, liceat pluribus sacerdotibus, ubi huiusmodi consuetudo viget, super eodem altari una cum Episcopo vel alio sacerdote sacrificium peragente concelebrare, ita tamen ut sacris vestibus more celebrantium induti, unusquisque totam liturgiam integre recitet, perinde ac si sacrosanctum sacrificium singulariter conficerent.

Huiusmodi autem sacrificium singuli sacerdotes juxta mentem eorum, qui voluntarius oblationes exhibent, licite valeant applicare.

Éra déca numerulu altarielor nu ar corespunde multimei celebrantiloru si oferentiloru, este iertatu la mai multi preoti unde este o asemenea datina, se concelebreze pre acel'a-si altariu impreuna cu Episcopula seuu altu preotu care implinesce liturg'ia; numai câtu trebue se fia imbracati cu vesminte sacre dupa obiceiulu celebrantiloru, si fiesce care se cetésca liturg'ia intréga si se pronuncie cuvintele consacrárei, intoemai cá sicându ar aduce sântulu sacrificiu deschilinitu.

Fiecare dintre acei preoti apoi póte aplicá licitu unu atare sacrificiu dupá intentiunea celoru ce le dau ofrande voluntare.

Din parte-mi, dupa-ce acestu documentu mai lamuritu decátu lumin'a sórelui a fostu citatu si comentatu in fói'a acést'a de Clar. d. Szmigelski, nu l'a-si mai fi citatu. Déca totusi o facu, o facu numai cá se aretu valórea lui.

Este anume cunoscutu, cá Pontificele Románu cându vorbesce in calitate de Invetiatoriu si Pastoriu supremu alu Besericeii universale, adeca din cathedra, in materia de credintia si de moravuri, cu intentiune de a obligá la credintia pre toti credintiosii, este infalibilu. Ei bine! Dupa parerea mea aici Benedictu XIV vorbindu intr'o *enciclica*, adeca intr'unu *actu serbatorescu* si *publicu* càtra Patriarchulu unei provincie besericesci, vorbesce de siguru in calitate de Invetiatoriu si Pastoriu supremu alu Besericeii intregi, éra nu cá omu privatu: *Obiectulu* despre care e vorba, e o *cestiune dogmatica*, si anume, óre preotii concelebranti implinescu sacrificiu liturgicu deplinu, seuu ba. Si cu tóte cá enciclic'a este indreptata numai càtra o provincia besericésca particu.ara, totusi intentiunea Pontificalu fàra indoiéla este, cá *toti crestini* din tóta lumea se créda, cumcà preotii concelebranti in beseric'a orientala oferescu prin concelebrare sacrificiu deplinu si deschilinitu, poténdu se-lu aplice si la intentiunea celoru ce le dau ofrande voluntare. Cu unu cuvéntu eu aplicându la Enciclic'a acést'a regulele statorite pentru a cunósce, cá óre o declaratiune Pontificala infalibila e seuu ba, afu cá aici avemu de-a face cu o *definitiune dogmatica serbatorésca*, la care trebue se ne supunemu neconditionatu si in tóte impregiuràrile.

Alu doile argumentu estrinsecu -lu deducu din *consensulu tuturoru teologiloru*. Se audímu vorbindu

in numele tuturor pre unulu dintre cei mai renumiti teologi moderni, pre ilustrulu Parinte Lehmkuhl ¹⁾. Vorbindu despre fructulu ce-lu primescu din sacrificiulu liturgicu cei ce asista la celebrare, seau cei ce óresi-cumva impreúna cu preotulu celebrante oferescu sacrificiulu liturgicu, dice:

„Si enim plures assistentes sunt seu offerentes, non est dubium quin omnes, quotquot sunt et quantumvis eorum numerus augeatur, eundem fructum sive satisfactionis vel propitiationis sive impetrationis percipiant, ac si unus tantum assistat. . .

Haec valoris seu applicationis extensio comparari potest cum celebratione plurium simul, quando — ut in Oriente quandoque fit — *in uno altari eundem panem et idem vinum plures sacerdotes consecrant. Nam tunc tot Missas dici quot sint sacerdotes, et toties missae fructum multiplicari, extra dubium est, si quidem approbante Ecclesia, singuli sacerdotes stipendium Missae licite accipiunt*“.

Asiá dara dupa acestu teologu, care pune parerea primita de toti, *este certu*, cumcà celebrându mai multi preoti de-o-data pre acel'a-si altariu, si consacrándu ace'a-si pâne si acel'a-si vinu, se dicu atâtea liturgii câti sunt preotii celebranti; si ratiunea este, fiindu-cà *beseric'a a aprobatu*, cá preotii concelebranti pentru fructulu liturgiei aplicate prin concelebrare se póta primí *stipendiu*, ce'a ce beseric'a nu ar fi facut'o, fiindu infalibila, déca acei preoti nu ar oferí unulu fiesce-care *câte unu sacrificiu deplinu*. Asiá dara si P. Lehmkuhl impreúna cu toti teologii in Enciclic'a lui Benedictu alu XIV vede o dechiaratiune serbatorésca infalibila, si universalá, éra nu o concessiune speciala.

Remâne deci demonstrata pâna la evidentia atátu prin argumente intrinsece câtu si prin argumente estrinsece asertiunea mea, cá e *unu adevéru de credintia*, cumcà *preotii concelebranti dupa modalitatea numita noua de d. Borosiu aducu sacrificiu adevératu si propriu alu Legei Nóue, si inca atâtea sacrificii depline, deosebite dupa numeru, câti suntu la numeru insisi preotii concelebranti*.

¹⁾ Theologia moralis, vol. II, pagg. 135—136 edit. 5. 1868.

V.

Ce'a ce s'a demonstratu pâna aici cu argumente directe, trebuie se se demustre pre scurtu si cu argumente *indirecte*, aretându câtu suntu de neintemeiate tóte contraargumentele produse de d. Borosiu.

Se le vedemu pre rëndu.

1. Domnulu Borosiu mâneându dela principiulu cunoscutu, cá in beseric'a resariténa pre unu altariu intr'o dí numai o sêngura liturgia se póte oferí, dice, cá déca preotii concelebranti oferindu sacrificiulu liturgicu pre acel'a-si altariu, implinescu mai multe liturgii, *cálca acelu principiu besericescu*; si prin urmare nu satisfac obligaméntului primitu cu acceptarea stipendiului.

La dificultatea acést'a respundu in dóue forme mai întâiu, *dato sed non concesso*, cá acei preoti concelebranti aievea *cálca acelu principiu besericescu*, sustienu cá pentru ace'a preotii numiti totusi oferescu sacrificiu deplinu si deosebitu dupa numeru, amesuratu numerului celebrantiloru; si cá prin urmare aplicându fructulu sacrificiului astufeliu oferitu satisfac obligaméntului primitu. Pentru-cà principiulu acel'a se tiène de *disciplina*, fiindu unu *principiu besericescu*, si inca numai alu *besericeii resaritene*, éra nu a besericeii universale. Inse ce'a ce se tiène de disciplina n'are ce face cu *validitatea* unui actu ce resulta din poterea ordului, precum este oferirea sacrificiului liturgicu din partea preotului.

In *loculu alu doile* inse respundu, *cà nu e adevératu cá acei preoti prin concelebrarea numita ar' calcá acelu principiu besericescu*. Domnulu Borosiu, care cu atát'a zelu se ocupa cu cestiuni liturgice, de siguru va fi sciindu ratiunea de esistintia a principiului acelu'a in beseric'a nóstra, si caus'a pentru carea nu permitu Pontificii Románi schimbarea disciplinei aceleia. Ratiunea principiului numitu este fórté sublima, este esprimarea unui mare adevéru dogmaticu, si anume a *unitatei specifice a sacrificiului liturgicu*. Unitatea acést'a specifica a sacrificiului liturgicu inse nu se exprimá indestulu numai prin ace'a cá pre unu altariu se dícea intr'o dí numai odata liturgí'a, ci mai alesu cá la ace'a unica liturgia concelebrau mai multi preoti impreúna, cari dupa espresiunea frumósa, a Sântului Tom'a toti suntu un'a in Christosu. Éca pentru-ce s'a introdusu acelu principiu in beseric'a nóstra, si éca pentru-ce in beseric'a nóstra nu se celebrau mai multe liturgii *successive* in ace'a-si dí ci numai *simultanee*; cá se se esprime adeca pre câtu se póte mai perfectu *unitatea specifica a sacrificiului liturgicu*. Ratiunea deci pentru care s'a introdusu acelu principiu ne spune, cá *nu concelebrarea se eschide prin acel'a, ci celebrarea succesiva si dupa olalta* aloru mai multe liturgii in ace'a-si

dî pre acel'a-si altariu. Cumcà astufeliu trebuie se se intieléga acelu principiu se vede chiar' si din cuvintele lui Benedictu alu XIV. In Enciclic'a „*Demandatam*“ se dice :

„Simili modo nullam innovationem fieri debere decrevimus in eo, quod respicit celebrationem sacrosancti Missae sacrificii, quod *unicum* in singulos dies super quolibet altari offeri, veterum sanctorum Ecclesiae Graecae Patrum praecepto et consuetudine traditum est“.

„Asemenea amu decisu se nu se faca nici o innoire in ce'a ce atinge celebrarea sântului sacrificiu liturgicu, care pre unu altariu inace'a-si dî numai odata se pôte oferî, amesuratu mandatului si datinei Parintiloru celoru vechi ai besericei grecesci.

Cum are se se intieléga acelu „*unicum in singulos dies super quolibet altari*“ (pre unu altariu in ace'a-si dî numai odata), ne spune totu acelu Pontifice in Enciclic'a „*Allatae sunt*“ din 26 Juliu 1755 :

„Ad illud autem altare, ad quod sacerdos missam celebravit, nequit alius sacerdos eodem die iterum missae sacrificium offerre. — Euthymius Tyri ac Sidonis Archiepiscopus, et Cyrillus Patriarcha Antiochonus Graecorum in Pontificatu Clementis XI, Benedicti XIII et Clementis XII seiscitati sunt, an *vigentem* reliquere deberent praedictam disciplinam ventantem, ne *secundum* missae sacrificium eadem die, eodem in altari offeratur. At illis semper responsum fuit : nihil esse innovandum, sed veterem ritum omnino retinendum“.

„La altariulu acel'a, la care a oferitu unu preotu liturgî'a, nu pôte se oferésca altu preotu *inca odata* in ace'a-si dî sacrificiu, — Eutimiu Archiepiscopulu Tirului si alu Sidonului, si Cirilu Patriarchulu Greciloru Antiocheni sub Pontificatulu lui Clamente XI, Venedictu XIII si Clamente XII au intrebatu, óre potu se parasésca disciplin'a *vigenta* numita, carea opresce cá in ace'a-si dî pre acel'a-si altariu se se oferésca unu *alu doilea* sacrificiu liturgicu. Li s'a respunsu inse totudeaun'a, cá nu trebuie innoitu nimicu, ci trebuie se se observe intru tóte ritulu celu vechiu.

Asiá dara in Patriarchatul greco antiochenu, si cu provinciele besericesci a Tirului si a Sidonului *datin'a vigenta* erá, cá pre acel'a-si altariu in ace'a-si dî se nu se oferésca **dupa olalta** mai multe sacrificii liturgice, si *acést'a datina* voiau se o inschimbe acei Patriarchi *in contr'a disciplinei si ritulu vechiu*; ce'a ce inse nu le-a permis Scaunulu Apostolicu. Asiá dara principiulu acel'a cá *pre unu altariu intr'o dî numai unu sacrificiu liturgicu se pôte aduce* se calca numai atunci, cându *dupa olalta* se aducu pre acel'a-si altariu mai multe liturgii, éra nu cându se aducu *deodata*, precum se intémpla in concelebrarea mai multoru preoti. Nu este deci adevératu cá prin concelebrare se calca acelu principiu besericescu.

La cele alalte dificultáti ce le insira d. Borosiu in Nr. 10 alu „*Fóiei besericesci*“ nu mai reflectezu, fiindu acele dejá resolvite din cele díse pâna aici.

2. D. Borosiu voindu se scape de jugulu apasatoriu alu cuvintelorui lui Benedictu XIV citate de d.

Szmigelski din Enciclic'a „*Demandatam*“ si reproduce si de mine mai susu, unde se díce, cá fiesce care dintre preotii concelebranti dupa modalitatea *numita noue* de d. Borosiu implinesce sacrificiu deplinu deosebitu dupa numeru de celu implinitu de ceialalti, care sacrificiu -lu si pôte aplicá la intentiunea celoru ce le dau ofrande voluntare, primindu pentru aplicarea ace'a *licitu* si stipendiu, in Nr. 18 alu „*Fóiei besericesci*“ face urmatórea observare : „E dreptu cá „numitul Pontifice díce, cá preotii concelebranti potu „se aplice s. sacrificiu la intentiunea celui ce ofera „elemosyna, dara dupa parerea mea acelu Pontifice „are inaintea sa impregiurarea deosebita a unoru „beserici orientale, unde adeca numerulu altarielor „nu corespunde numerulu oferentiloru si alu celebrantiloru; deci o *impregiurare extraordinaria*, ce'a „precum bine se scie in beseric'a nóstra pâna adi „nu esista.

„Dreptu pentru ace'a. . . Din acést'a cauza „a adnotatu si subscrisulu, cá numai pâna cându si „unde nu este *concesiune speciala* (basata pre impregiurári extraordinarie cá cele din enciclic'a lui Benedictu) *acolo nu satisfacut preotii prin concelebrare „intentiunei acceptate*“.

Se me ierte d. Borosiu, inse observarea acést'a a Domniei Sale este atátu de piramidala, încátu eu am cetitu-o celu pucinu de 20 ori, cá se me convingu óre nu e o eróre de tipariu seau de constructie. Despre ce e vorba? Pontificele Benedictu XIV nu cá o persóna privata, nici cá unu invetiatoriu privatu, ci in calitatea sa de Invetiatoriu si Pastoriu supremu alu toturoru crestineloru, intr'o *epistola enciclica*, adeca intr'unu *actu publicu*, **dechiara**, cá *déca mai multi preoti consacra ace'a-si materie, de-odata, unulu fiesce care* dintre ei implinesce sacrificiu deplinu si deosebitu *dupa numeru de celu oferitu de ceialalti, pentru care sacrificiu deplinu si deosebitu unulu fiesce care pôte primi licitu stipendiu*. Cestiunea deci despre care vorbesce Pontificele este *dogmatica*, si prin urmare Benedictu alu XIV in locului acel'a **dechiara unu adevéru dogmaticu**. — Si ce díce d. Borosiu? Dice cá dechiararea Pontificelui e *adeverata numai la aceia, pentru cari s'a facutu dechiararea, si pentru cari s'a datu in ace'a o concessiune speciala!* Ne mai pomenitu! Adeca unu adevéru dogmaticu, care e adevéru in muntii Libanului si a Antilibanului, nu mai e adevéru in muntii romantici ai Transilvaniei si pre manósele câmpii ale Ungariei? Nu e óre adevéru eternu, acel'a-si pretotindenea, in tóte témpurile si intre tóte impregiurárilu? Cugetat'a d. Borosiu la urmárilu asertiunei sale? Nu a reflectatu, cá *déca se va admite principiulu enunciatu de Dní'a Sa, se potu restorná in mare parte dogmele crestinesci?* Nu scie d. Borosiu, cá Pontificele Inocentiu

decretulu seu in caus'a Pelagianiloru l'a tramisu numai Episcopiloru Africani, S. Leo lui Flavianu, Hormisda marturisirea credintei numai la Orientali, si totusi beseric'a întréga s'a supusu cu reverintia acelu decisiuni? De ce nu au respunsu Episcopii ceialalti, cà cele scrise de acei Pontifici càtra provinciile si persónele numite pre dânsii nu-i privescu si nu-i obléga, de-órece Pontificii aceia, scriindu decisiunile sale, *au avutu in vedere numai impregiurările particulare extraordinarie* din Afric'a, Constantinopolu si din Resaritu?

D. Borosiu dîce mai departe cà in cuvintele citate alui Benedictu XIV se cuprinde o *concesiune speciala* data melchitiloru. Cum se pôte afirmá asiá ceva? Nu scie d. Borosiu cà a dá *concesiune* însemna a deprinde unu *actu de jurisdictiune*, éra a oferí *sacrificiu validu* însemna a deprinde *poterea ordului*? Nu scie d. Borosiu, cà spre a deprinde *validu* *poterea ordului* primita in hirotonire dela Christosu, *nu se potesce nici o concessiune*? Asiá dara cum i-a potutu trece prin minte la acelu mare teologu si canonistu, la Benedictu alu XIV, *se conceda*, in vederea impregiurárilor extraordinarie, *preotiloru melchiti se póta oferí sacrificiu liturgicu validu* si se póta primí pentru acelu stipendiu, cându *poterea ace'a au primit'o dela Christosu*, si nu aveau lipsa se o primésca dela Pap'a?

Inse d. Borosiu va raspunde: nu *poterea* de a oferí *validu* sacrificiulu liturgicu a conces'o Benedictu XIV preotiloru melchiti, ci *poterea* de a-lu oferí *licitu*, ce'a ce se tiéne de *jurisdictiune*. — Fia pre unu momentu; inse si in casulu acelu remâne adevératu, cà preotii concelebranti la noi dupa modalitatea numita *nóua* aducu sacrificiu *validu*, deplinu si deosebitu dupa numeru de celu adusu de oferentele principalu, de-órece *liceitatea* nu atinge *validitatea*, si prin urmare preotii cari concelebréza la noi potu se primésca pentru liturgi'a aplicata prin concelebrare stipendiu, si satisfacú deobligumentulu primitu prin acceptarea intentiunei private stipendiate.

Inse *nu e adevératu* cà Benedictu XIV a facutu melchitiloru o *concesiune speciala*, cà se póta adeca aplicá *licitu* prin concelebrare liturgi'a la intentiuni private. — Si aieva ori cine a cetitu cu ceva-si atentiune enciclic'a „*Demandatam*“ alui Benedictu XIV, vede, cà acolo e vorba despre *trei cestiuni deosebite*, si anume: α) despre ridicarea mai multoru altari in ace'a-si beserica; β) despre concelebrarea mai multoru preoti; γ) despre aplicarea liturgiei concelebrate la intentiuni private stipendiate. — De-órece in beseric'a orientala, dupa cum a relevat'o si d. Borosiu, disciplin'a vechia este, cà intr'o beserica se fia *numai unu altariu*, este prea evidentu cà Benedictu XIV numai dela observarea datinei acesteia a potutu

dispensá pre melchiti, si prin urmare numai cu privire la lucrulu acest'a a potutu se le dé o *concesiune speciala*. Concelebrarea érá *in usu* in beseric'a resariténa totudeaun'a, si acést'a inca a relevat'o d. Borosiu. Asiá dara la ace'a cà se se observe disciplin'a cea vechia, nu a fostu de lipsa nici o *concesiune speciala*, ma ar' fi fostu chiar' absurda. — Cumcà lucrulu intru adevératu stá asiá, se pôte convinge ori cine, precum preabine o aréta P. Dr. Radu, din „*Euchiridion*“—ulu lui Papp—Szilágyi ¹⁾, la care s'a provocatu d. Borosiu. Celebrulu nostru canonistu provocându-se la cuvintele lui Benedictu alu XIV, citate si de d. Szmigelski, unde se permite ridicarea mai multoru altarie, scrie:

„Permisit tamen (Benedictus XIV) juxta decretum latum . . . ut alia altaria in loco Ecclesiae apto erigi possint“.

„A permisu inse (Benedictu alu XIV) amesuratu decretulu adusu . . . cà se se póta redicá si alte altarie in locuri potrivite ale besericei“.

Dupa cuvintele aceste nemijlocitu, si fàra de a atinge càtu de pre scurtu celealalte dóue cestiuni sulate de Benedictu alu XIV, adeca concelebrarea si aplicarea liturgiei concelebrate la intentiuni private stipendiate, adauge Papp—Szilágyi *not'a* urmátore:

„Concessio haec particularis pro illis tantum valet, quibus concessa est, nec aliis locis potest suffragari absque speciali S. Sedis Apostolicad permissione“.

„Concesiunea acést'a particularia are valóre numai pentru aceia, càror'a s'a datu si nu pôte valorá pentru alte persóne seau locuri fàra de o permissiune speciala a Sântului Seauu Apostolicu.

Asiá dara dupa Papp—Szilágyi nu facultatea de a concelebrá si de a aplicá liturgi'a concelebrata la intentiuni private stipendiate, ci *facultatea de a redicá in ace'a-si beserica mai multe altarie* a fostu o *concesiune speciala* pentru melchiti; càci altcu *not'a* ace'a ar' fi trebuitu se o puna dupa tóte cele trei cestiuni atinse de Benedictu alu XIV, éra nu dupa cea dintâia adeca dupa permissiunea de a redicá mai multe altarie.

Remâne deci demonstratu atátu din natur'a lucrulni, càtu si din cuvintele lui Benedictu XIV si a lui Papp—Szilágyi, cà Benedictu XIV nu facultatea de aconcelebrá si de a aplicá sacrificiulu concelebratu la intentiuni private stipendiate a conces'o melchitiloru in specialu, ci facultatea de-a redicá mai multe altarie, care faculte, o sustienu si eu cu d. Borosiu bucurosu, nóue nu ne este data. Si astufeliu in beseric'a nóstra, care este o parte nu ne insemnata a besericei de ritu grecescu, are se se observe disciplin'a antica a concelebrarei; si fiesce-care preotu aducéndu prin concelebrare s. liturgi'a, pôte se-o

¹⁾ §. 53, p. 217, Edit. II.

aplice cu tóta liniscea sufletésca la intentiunea celui ce i-a datu stipendiulu, fàra de a-se teme cã vatemala vre-unu principiu besericescu.

Mai are d. Borosiu si alte observãri, cari mai tóte suntu isvorite din nebagare de séma a testului latinu, si la cari chiar' de ace'a nu voiu se reflectezu, cã se nu obosescu prea tare paciinti'a cetitoriloru; de alta parte fiindu-cã scopulu meu nu a fostu polemi'a cu d. Borosiu.

(Va urmã).

B. H.

Cestiunea Jurnalisticiei.

(Continuare).

E dreptu cã intemeierea si sustinerea unei Foi politice-besericesci ori chiar' si a unei foi septemãnale mai ample, recere sacrificia mai mari atãtu spirituali cãtu si materiali, fàra de care intreprinderea redigiarei atarei foi numai vegetédia. — Ori si cine scie cã fàra spriginu materialu acomodatu neci unu diuariu nu se póte redactã cum se cade, neci póte se aiba viétia indelungata. Cãci chiar' si o Fóia besericesca-provincipiala, cã de es. a nóstra pre lãnga redactoriu cercumspectu, diligentu si aptu, are lipsa de colaboratori regulati buni, si alesi, are lipsa de corespondenti abili, conscientiosi atãtu dela centrele Episcopiloru, cãtu si din centrulu guvernarei civile, chiar' si dela S. Scaunu Apostolicu, precum si din provincia, — Fóia ace'a trebue se dispuna de recensori ai opuriloru mai insemnate cari se se ingrigésca de partea bibliografiei. — Redactiunea trebue se prenumere felurite opuri si diurnale, se deie totu aceleasi ocazioni si colaboratoriloru mai de frunte.

E bine! aceste tóte receru bani, din cari se se acopere spesele de tipariu, de espeditiune, de corespondentie, se se remuneredie ostenelele toturoru celoru ce conlucra la redactarea aceloru Foi.

Din parte-mi consémtu cu V. Redactiune, cã sacrificiale aceste materiale are se le supórtu numai V. Cleru, atãtu celu superioru cãtu si celu inferioru.

Spriginulu acest'a materiale din partea III. Cleru superioru alu Provinciei nóstre besericesci -lu cuprindu asiã, cã III. nostri Archierei se nu se indestulésca numai cu ace'a, cã fóia din cestiune, asemenea unei altei lucrari literarie fia si de limba straina prin cerculariu, cu tóta caldur'a se recomãnde Clerului provinciei, fàra se se si controledie dupa recerintia cã încãtu se corespunde acelei recomãndari respective indatoriri, cãci altu-cum usioru se întempla dreptu cã pãn'aci cumcã, fóia de o parte remãne neabonata dupa recerintia, éra de alta parte Redactiunea va fi silita a se luptã necurmatu cu neajunsurile materiale, si va fi constrénsa a reclamã pre la Episcopie pretiulu

abonamentelor retienute la unele oficie protopopesci. Acést'a este o facia a spriginului materialu.

Cealalta stã intr'ace'a decumva ace'a fóia se va spriginu dreptu printr'o subventiune formala anualã ori peremtória depusa in fundatiune — din partea capiloru besericesci. — Cãci cã fóia se-si póta asecurã venitoriulu seu, se recere cã se nu fia avisata numai la partinire materiala flotante, nesecura si variabila, fàra se se baseze pre temeiu materialu stabilu ce pestrece marginile unei promisiuni trecatórie cã cea facuta órecãndu prin unii Archierei deja in Domnulu adormiti anumitei foi besericesci.

Asiã intielegu eu *subventiunea de susu* reclamata de V. Redactiune.

Firesce de cass'a nimerui nu poti dispune, dara ace'a preabine se scie, cã din cass'a III. nostri Archierei, prin deosebite provocari, reclame si colecte de binefaceri, nu arareori in modu moralu fortiate anuatimu iesu sume considerabile care întórse spre scopurile Jurnalisticiei nóstre in buna parte s'ar' asecurã venitoriulu aceleia.

In a dóu'a linea, Fóia trebue se fia avisata la partinirea materiala a V. Cleru inferioru, care numai se vrea, póte intinda mare ajutoriu, éra de nu ar' avé vointia buna spre ace'a partinire, ar' subversã necesitatea cã V. Ordinariate se pasiésca in mijlocu, nu numai indemnãndu, fàra dreptu indatorëndu — la prenumerare.

Dela imbratiosiarea caldurósa din partea V. preotimi atérna fórte multu cã fóia se póta fi abundanta si variata in materia, se intinda lectiune de interesu, practiculu si folositoriu, dela ace'a spriginire depinde in buna mesura cã Redactiunea intru tóte se corespunda indigintieloru si acceptarei Clerului.

Cãndu aceste ajutóre de ambe partile ar' fi deplinu asecurate, atunci ar' urmã cã sub indreptarea si inspectiunea V. Ordinariate intr'o conferintia se se satorésca modalitatea redactarei precum si alte cestiuni legate de ace'a.

Subscrisulu cã unu membru alu V. Cleru cãndu dechiara aderintia sa la cele desvoltate si propuse in acéstã Fóia facia de Jurnalistica, nu póte cã se nu róge pre ceialalti confrati preoti, cã se imbratioseze caus'a din cestiune.

Cu deosebire inse, cã unulu dintre subscriptorii representatiunei date V. Metropolie dreptu in caus'a Jurnalisticiei, me sémntu indatoratu a me adresã càtra Preaon. Protopopi si preoti cari asemenea au subscrisu ace'a reprezentare, cumcã, déca dènsii au datu odata cuvèntulu si s'au contielesu cu cuprinsulu acelei representari satorite in conferintia confidentiala fratiésca; acuma e rëndulu loru cã se arete in fapta cã sciu si vreu se poudereze valórea subscrierei.

Convóce, ori faca se se convócc câtu mai curenđu conferintie tractuali, unde intre alte obiecte se desbata si se aduca hotarire facia de cestiunea Jurnalisticeii, facia de modalitatea infiintiarei si sustinerii aceleia. Decisiunile aduse apoi se se comunice cu Redactiunea „Fóiei besericesci si scolastice“, nu numai fãra chiar' si cu alte oficia protopopesci spre luarea de asemenea decisiuni, pentru-cã credu cumcã acele dechiaratiuni ale Clerului, voru formã bas'a discusiunii ulterioare referitorie la Fóia din cestiune.

Banatianulu.

Dechiarare in afacerea jurnalisticeii.

Onorata redactiune! Vederile desfasiurate in Nr. 13 prim'a Aprilie a. c. din „Fóia besericesca si scolastica“ sub titlulu „Jurnalistica“, in carele la propunerile facute de câtra mai multi On. confrati preoti se pledéza pentru augmentarea fóiei besericesci in contiñnutu si pentru edarea aceleia pre septemãna, cá se se póta discutã intr'ens'a si cestiuni practice publico-besericesci si astu-feliu corespundiendu lipseloru intetitorie ale preotimei si a poporului credintiosu se se avente la o valóre mai insemnata, cuprindu in sine adeveruri netagaduite si realizarea acestei idei salutarie trebuie se fia — chiar' cu jerfe mari — dorinti'a cea mai fierbinte a veru-carui Român in genere si a clerului in specie. Cãci jurnalistic'a adeveratu crestina, morala si sanetosa — precum bine ati desfasiuratu in articlii ulteriori — este motorele celu mai puternicu pentru desvoltarea traistica si grabitoria a veru-cãrui poporu, carele tiene contu de progresulu moderuu si-si representéza cu demnitate causele sale in faci'a publicitatei. Amplificarea proiectata a fóiei besericesci si estinderea aceleia la cestiuni practice — politico-besericesci — nu póte se nu fia binevenita pentru ori care confrate preotu, carele doresce din anima redicarea neamului seu si in florirea jurnalisticeii nóstre besericesci, carea pre lãnga cultur'a generala mai aduce si folóse nepretiuite singuraticiloru dându-le indrumari lamurite in afaceri, care fãra desbatere detaiata ar' remãné neintielese seu obscure. De câte ori nu se intẽmpla cá din lips'a unei orientãri secure chiar' in lucruri bagatele se nascu indoiele seu gresieli, ce casionéza daune grele si simtite atãtu preotimei câtu si poporului. Pre lãnga folósele nepretiuite, ce ar' trage clerulu din tractarea casurilor practice morale si pastorale, la a cãroru deslegare si aplicare practica ar' avé se concurga esperintia bogata a multoru veterani, o jurnalistica besericesca mai cojosa ar' delaturã cu deseversire acele intẽmplari triste, de a vedé preoti trasi in cercetare si chiar' pedepsiti de câtra organele politice pentru unele abateri nein-

semnate, de care usioru se poteau ferí. Multimea legiloru si a ordinatiuniloru ministeriale — publicate incãtva in cerculariele diecesane — ingreunéza orientarea in cestiuni mai raru obvenitorie seu lasa in esecutarea acelor'a indoiele neinvinse. De unde se cãra sfatu si informatiune respectivulu preotu, cându se afla intr'o asemenea situatiune critica, déca nu dela esperintia altoru preoti mai versati? Tóte aceste defecte adũncu simtite numai prin o fóia bisericésca practica si mai estinsa se potu suplení, la carea clerulu chiar' in interesulu propriu are se concurga cu pung'a si cu condeulu.

Dreptu aceea spre a respunde la provocarea On. redactiuni si spre a cere concursulu materialu alu clerului districtualu pentru casulu doritu, cându proiectulu intentionatu s'ar' realisã, subscribulu in conferinti'a pastoralã extraordinaria din 12 Juniu a. c. dupa cetirea articlului memoratu recomandãdu imbraciosiarea proiectulu sprijinirii calduróse am supusu afacerea deliberarei imprumutate a On. preoti infacisiati. Decisulu acestei consultãri, carele s'a luat la protocolu formalu este urmatoriulu: Desi starea materiala a preotimei nu ar' permite o jerfa mai mare pentru prenumerarea fóiei busericesci, éra cassele besericeiloru — pucinu ajutorate de câtra poporulu sirimãnu si strẽmtoratu — abiã -si acoperu din interesele capitaleloru neinsemnate spesele curinte mai momentóse; totusi in vederea scopulu nobilu si folositoriu se apromitu serbatoresce la prenumerarea fóiei in form'a si editiunea planuita — seu din bani besericesci seu din alu seu propriu — déca aceea s'ar' separã de Fóia scolastica“ si pretiulu nu ar' intrece 6 fl. v. a. Clausul'a din urma s'a adausu in vederea starei sirimãne a clerului, carele pre lãnga unu venitu parochialu de totu modestu numai cu munca grea si cu multa abnegare -si sustiène subsistinti'a propria si a familiei sale. Din 12 preoti districtuali 10 au promis prenumerarea.

Cu privire la prenumerarea fóiei scolastice se rescrie, cumcã in conferinti'a invetiatorésca din 10 Juniu din 8 invetiatoti tractuali siese au apromisu prenumerarea fóiei scolastice, déca ace'a ar' esí in editiune separata de cea besericesca.

Aducũdu aceste oferte in sine neinsemnate dara in raportu cu estensiunea acestui districtu protopopescu satisfactore la cunoscinti'a On. redactiuni si esorãdu realizarea neamãnata a acestui proiectu salutariu pentru binele comunu cu destinsa stima sum in numele si la insarcinarea On. cleru si a invetiatorimeii tractuale.

Gradisce—Várhely, in 20 Juniu 1890.

Popu Avelu Bociatu,

protop. gr. cat. alu districtulu Ulpiei-Traiane.

Incunoscintiare.

Directiunea seminariului tinerimei române gr. cat. dela gimnasiulu deia Blasiu aduce la cunoscentia On. Publicu, care voesce in anulu școlasticu venitoriu ¹⁸⁹⁰ a-si cresce fiii in Seminariulu numitu, cumcã terminulu concursulu de primire este 15 Augustu st. n., pâna la care di toti parintii doritori, cã fiii lor se fia primiti in acelu Seminaru pre anulu venitoriu școlasticu, voru avé a-si trimite concursele adresate Escelentiei sale Prea Sãntfutilu Metropolitu in Blasiu, de unde apoi in tẽmpulu celu mai scurtu li-se voru spedã resolutiunile.

La concursulu celoru, ce nu au mai fostu in Seminaru, este de a se alaturã si testimoniulu depre clasa absolvata in anulu școlasticu espiratu.

Condițiunile primirei suntu următoarele :

1. Pentru unu tineru voru fi de a se platí cãte 10 fl. v. a. pre luna, si asiã pre unu anu școlasticu 100 fl. v. a. Platirea are se se întẽmple cu tãta punctualitatea in dõue seau in patru rate anticipande, cea ce parintiloru li se aduce aminte cu tãta seriositatea, cã ce altumintrele Directiunea in decursulu anulu va fi silita a dimite pre elevii, ai cãroru parinti, tutori seau ingrigitori nu au solvitu ratele la tẽmpulu seu.

2. Pentru unulu fia-care tineru la inceputulu anulu este de a se solví una tacsã de inscriere de 4 fl. v. a.

3. Fia-care tineru are se aduca cu sine:

- a) 4 perechi de schimburi bune de pãnza seau giolgiu
- b) 4 nafraimi de posunariu si 2 la grumadi;
- c) 2 perechi de calcioni buni, si 4 perechi petiorete (fuseci seau obdele).

4. Vestminte de patu:

- a) Unu strajacu (sacu pentru paie) la asternutu de desubtu;
- b) 3 fecie albe de patu.
- c) 2 perini si 4 fecie de perini peștritie;
- d) 2 fecie albe de giolgiu de acoperitu patulu si unu tiolu seau plapõma.

Atãtu vestimentele de patu, cãtu si albiturile seau schimburile au se fia de acasa insemnate cu numele elevulu respectivu, seau fiendu numele cusutu, seau insemnatu cu negrãla, ce nu se pierde prin spelare, cã-ce altumintrele superioritatea institutulu nu pãte luã nice o respundere, la casu cãndu s'ar' pierde.

5. Fia-care tineru are mai incolo se-si aduca trei stergarie si 2 piepteni, unulu raru si altulu desu, apoi unu cutfutu, una furcutia, una lingura de pagfong, unu paharu si 3 servete.

6. Fia-care tineru are mai incolo se-si aduca si perie de vestminte si de curatfutu caltiunii.

7. Parintii in decursulu anulu școlasticu se nu tramita filoru din Seminaru nice articlii de mãncare de cãtu pãte la serbatorile cele mari, fiendu in privintia acest'a de ajunsu prevediuti in institutu, nice bani, ei lipsele de vesminte, cãrti si altele de genulu acest'a se li le implinẽsca pre calea superioritatiei, cã asiã se se evite ori ce ocaziune la escese si transgresiuni de disciplina daunatiõse educatiunei si progresulu in studie. Condițiunea acest'a li se aduce cu deosebire aminte parintiloru, tutoriloru si ingrigitoriloru, cã-ce altumintrele in nu pucine privintie superioritatea seminariala nu pãte luã asupr'a sa nice o respundere pentru elevii concrediuti ingrigirei sale, si urmarile neobservarei condițiunei acesteia parintii voru avé se si le ascrie siesi.

Pentru sum'a de 100 fl. v. a. pre unu anu școlasticu tineriloru se va dã urmatori'a provisiune:

1. Locuintia in etagiulu seminariului in sale mari sanetõse, luminõse, prevediute cu tãte supelectilele de lipsa si curatfite in fia-care di de dõue ori.

2. Viptu intregu regulatu si in specie, in dfile de dulce:

a) dejunu cãte unu patrariu de litra de lapte caldu cu pãne.

b) prãndiu trei plese, si anume, supã de carne cu sosu si mãncare grõsa cu carne seau friptura.

Èra in Domineci si serbatori pre lãnga aceste si aluatu.

c) Cina, dõue plese, anume, supã de carne si mãncare grõsa cu carne. In dfile de postu, demaneti'a $\frac{1}{4}$ litra lapte cu pãne, la amedi cu o plẽsa mai pucinu cã in dfile de dulce, era ser'a supã si mãncare grõsa de legumi, brãnza seau lapte.

3. Spelatulu intregu preste anu. Pentru intaritulu schimburiloru inse se va platí separatu, si anume 3 fl. la inceputulu anulu.

4. Luminatulu in totu tẽmpulu recerutu.

5. Incalditulu in tẽmpu de ierna, in salele de locuitu, de dormitu, in refectoriu si in chili'a morbosiloru.

6. Medicu si medicina din apoteca seau de casa pentru cei morbosu si viptulu prescriu de medicu.

7. Instructiune in casu de lipsa prin individi eminenti.

Dupa ce din motive de higiena si curatãnia s'a adaptatu pentru tinerime in edificulu seminariului si o scalda de apa calda, asiã cã fia-care tineru se se pãta folosi si de scalda de cãteva ori pre anu dupa dispusetiunea Directiunei, fia-care tineru va solví la inceputulu anulu una tacsã de 1 fl. v. a. pentru folosirea scaldei.

Parintii, cari aru dori, cã fiii lor se mãnce la mas'a superioriloru seminariali viptulu acestor'a, aceia voru avé de a solví pentru unu tineru dela 14—16 fl. v. a. dupa etate pre luna. Viptulu acesta censta a) la dejunu cafea cu lapte b) la amedi patru specii in fia-care di, afara de dfilele de postu, cãndu suntu numai trei c) ser'a dõue specii.

Fia-care tineru va capetã pre di pãne totu de una calitate, si anume demaneti'a 100 greme, la amedi 300 grame si ser'a erasi 300 grame, cu totulu 700 grame pre di. La casu, cãndu institutul s'ar' inchide din ore care causa mai multu de una luna, parintii totusi voru fi obligati a solví competinti'a unei luni dupa inchidere.

Atãtu tinerii, cari au fostu susceputi in institutu inca in anii trecuti, cãtu si celi ce dorescu a fi susceputi acum mai ãntãiu, voru avé se-si trimita suplicele pãna la terminulu indicatu. Cei ce nu voru trimite suplicele in scrisu, nu voru fi luati in considerare. Era cei primiti voru avé de a se presentã pre 31 Augustu st. n. 1890 in aintea Directiunei seminariali spre a fi visitati prin mediculu archidiecesanu, cãndu apoi cei ce nu voru fi deplinu sanetõsi seau infectati cu morbu contagiosu, se voru dimite.

Blasiu 6 Iuliu st. n. 1890.

Dr. Alesandru Gram'a,
can. m. si Dir. sem.

Bibliografia.

Invitare de prenumeratiune la urmatoriulu opsiuru: „Indreptariu pentru predicatori“ pentru de a aflã cu usiorintia cutare-va citatiune din sãnt'a scriptura in cartile nãstre rituali. — Scimu ace'a cã un'a dintre datorintiele principali ale pastoriulu sufletescu este vestirea cuventulu

lui Domnedieu. — Era dupa regulele homiletice e mai consultu cá predicatoriulu insusi se-si pregátésca vorbirile sale, amesuratu cercustariloru si indigintiloru poporeniloru sei, de cátu de a spune numai concinnea altui'a dela inceputu pâna in capetu nestramutatu — ce póte s'a scrisu intre alte cercustari. Acést'a ar' fi o pierdere de tîmpu, o necrutiare a ascultatoriloru ce nu conduce la scopu. . . Cá predicatoriulu inse elu insusi se-si pregátésca vorbirile sale, are lipsa de auctori buni, in mare parte si straini; pre lînga acést'a ar' avé lips'a neincungiuravera si de s. scriptura in limb'a româna, fara care cu greu am poté traduce citatiunile scripturei din autorii straini. — Dar' o s. scriptura româna — (intielegu editiune gr. cat.) la noi nici se prea afla. Ce e dreptu, mai latita e scriptur'a cu editiune de Bucuresci, fiindu inse acést'a proprietatea societãtii protestante anglicane, nu e de recomandatu, nici cogsuna in tóte cu cea tradusa dupa originalulu grecescu. Ce se facemu dara in lips'a unei scripture române? — Ne potemu ajutá fôrte usioru. Venindu la esperienti'a cá mai tóta s. scriptura, mai vértosu a testamentulu nou, se afla depusa in cártile nóstre rituali; — din acestea eu cu multa truda am spicuitu unu „*indreptariu*“, cu ajutoriulu carui'a fôrte usioru potemu se gasimu la momentu cutareva citatiune din s. scriptura in cártile nóstre rituali. Acestu opu va se tinda mare ajutoriu in genere toturoru predicatoriloru, inse mai vértosu incepatoriloru si accloru, cari nu au avutu póte ocaziunea de a-si insusi perfectu limb'a româna.

La acestu opu, prin acést'a am onóre a deschide abonamentu, ce se va pune sub tipariu indatu dupa asigurarea din partea abonantiloru. — Va costá numai 40 cr. v. a. cu porto-postalu cu totul, cari se voru solvi dupa primirea opului. pre lînga asignatiunea postala (Posta-Utálvány).

Ceréndu dara caldurosulu sprijinu alu Veneratulu cleru românu, Ve rogu se binevoi-Ti — cá încátu va fi posibilu fara amânare *se-mi reintornati* cól'a de abonare aici alaturata, pentru cá se me potu orientá cu numerulu tiparirii esemplarielor.

Ciulesci la 31 Maiu 1890.

Cu tóta stim'a
Vasiliu Budescu m. p.
 parochu gr.-cat. in Csujafalva
 p. u. Hagymádfalva. Bihar megye.

Au aparutu si se afla de vëndiare la Administratiunea Tipografiei seminariale:

„Orologiulu celu mare“

editiunea a trei'a cu litere latine, revediuata dupa originalulu grecescu. Pretiulu unui esemplariu nelegatu este 2 fl. 80 cr. éra legatu in piele 3 fl. 80 cr.

„Triodu“

editiunea ántâia cu litere latine. Pretiulu unui esemplariu nelegatu 6 fl. 50 cr. éra legatu in piele tare si copcii 10 fl.

(Opuri teologice). Totu dela tipograf'a seminariala din Blasiu se potu capetá cu pretiuri reduse urmatóriele opuri teologice:

1. Etic'a crestina de *Dr Joane Ratiu* . 2 fl. 50.
2. Prelectiuni teologice despre matrimoniu 2 fl. 50.
3. Institutiunile dreptului besericescu . 3 fl. —

V a r i e t á t i.

Consistoriulu plenariu convocatu de Illustritatea Sa Mihailu Pavelu episcopulu Oradei mari s'a tienutu la 9 l. c. in resiedinti'a episcopésca din Oradea mare. La acestu consistoriu prelînga asesori consistoriali au fostu invitati toti protopopii si administratorii protopopesci, precum si mai multi parochi. In siedinti'a acestui consistoriu pertractându-se cestiunea introducerei limbei maghiare cá limba de propunere in clasele superióre ale gimnasiulu gr. cat. din Beiusiu, dupa cum afla „*Familia*“ consistoriulu plenariu róga pre Ill. Sa Episcopulu si pre Veneratulu guvernulu diecesanu se efeptuiesca cu totu adinsulu: cá in celea patru clase superióre se se propuna tóte studiele in limb'a româna si maghiara.

Instalarea arhiepiscopulu de Vien'a Dr. Gruscha s'a intemplatu la 5 Juliu a. c. cu solemnitatile indatinate, fiindu de facia unu publicu fôrte numerosu, asemenea au fostu reprezentate mai multe reuniuni catolice de sodali, acaroru patronu si mecenate deja de multu este Eminentia Sa.

De coajutoriu alu Arhiepiscopulu latinu din Bucuresci este denumitu R. P. Constantinu de St. Luca, din Ordule Passionistiloru. Elu fu consacratu de episcopu la 4 Maiu a. c. in Rom'a prin cardinalulu Rampolla. In Români'a va primi numele de Mgr. *Costa* si titulu „*episcop. de Antipatris*“. Dupa cum cetimu prin diare deja in 11 l. c. a plecatu din Vien'a spre capital'a Romaniei.

Succesele misiuniloru catolice in Rumeli'a suntu fôrte imbucurátorie. Congregatiunea Resurrectionistiloru dispune in Adrianopolu de unu institutu pentru instructiunea ténérimei, care institutu cu finea' acestui anu scolasticu a avutu 122 elevi. Prelînga ace'a in unu despartiemântu propriu fu instruatá ténérimea la lucruri de arta si industria. De aci inca se vede cum se promoveza prin misiunariu catolice si binele temporalu alu ómeniloru de impreuna cu binele loru sufletescu.

In seminariulu archidiecesanu gr. cat. din Blasiu au fostu cu finea anulu scolasticu ¹⁸⁸⁹/₉₀ 51 alumni, si anume de anulu alu IV-lea 17, de alu III. 14, de alu II. 11 si de anulu I 9. Din acestia, din archidiecesa au fostu 41, din dieces'a Lugosulu 7 si din dieces'a Oradei mari 3.

In diu'a sántiloru Apostoli Petru si Paulu a. c. au fostu ordinati de preoti clericii absoluti: *Aureliu Balintu*, inca fara beneficiu; *Jovu Babuti*, cu beneficiulu de cooperatoru in Bucium-Siésa; *Isidoru Dopu*, cu beneficiulu de administratoru parochialu in Frâu'a; *Valeriu Stoianu*, cu beneficiulu de administratoru parochialu in Ghisias'a de susu si *George Spineanu*, cu beneficiulu de cooperatoru in Tecusiulu românu.

(Denumire). Renuntiandu Reverendissimulu Domnu Dr. *Alesandru Gram'a*, canonicu metropolitanu, la oficiulu de bibliotecariu archidiecesanu, in siedinti'a consistoriala tienuta in 1 Juliu a. c. fu denumitu bibliotecariu archidiecesanu Claritatea sa Dr. *Isidoru Marcu*, profesoru de s. Teologia si prefectu de studie in Seminariulu teologicu archidiecesanu.

Partea scolastica.

Dela ministrul reg. ung. de culte si instructiunea publica către inspectorii scolastici reg. din toate comitatele.

Nrulu 56.707/1889. Cu privire la suplicile, ce se voru face pentru eliberarea dela didactru, respective pentru moderarea aceluia si cu privire la regularea procedurii in de acestea, in scólele de fete, civili si superioare de statu si in scólele comerciali medie respective in academiile comerciali, spre reintregirea celor cuprinse in §. 23 a instructiunii vigente pre sém'a scólelor civili de fete si de baiati, respective pre sém'a curatoratelor institutelor de invetiamentu poporali de statu dispunu urmatóriele:

1. Numai acelu scolaru póte avé prospectu la eliberarea dela didactru, carele are portare morala buna si carele depre anulu precedentu are testimoniu celu pucinu bunu, adeca unu atare testimoniu, in care — necomputându caligrafi'a, cantulu si gimnastic'a — nu se afla mai multi ci numai unu sufficientu.

2. Pentru a li-se iertá dóne din trei parti de didactru seau jumetate seau a trei'a parte numai acei'a potu suplicá, cari si potu sprigini acést'a cerere a loru cu impregiurările familiari si de avere.

3. Suplicante póte se fia numai parintele scolarului seau substitutulu acestui'a.

4. Suplic'a seau cererea e de a-se adresá la ministeriulu reg. ung. de culte si instructiunea publica si indata cu ocasiunea inscrierii este de a se intinde la directorulu acelei scóle, in care voiesce a fi primitu scolarulu.

In decursulu anului directorulu póte primi una atare cerere numai in casuri estraordinari.

5. La suplice e de a-se alaturá:

a) Testimoniu scolasticu depre anulu precedentu, si déca cererea se intimpla in decursulu anului, atunci indicele despre periodulu ultim.

b) Atestatu de paupertate nu mai vechiu de unu anu dela antisti'a acelei comune, in care locuiescu parintii seau tutorulu scolarului.

Invetiatorii si profesorii precum si oficialii de statu potu se nu alature acestu testimoniu.

Cererea si aclusele ei sunt scutite de timbre, déca sunt prevediute cu atestatu de paupertate demnu de credintia; la casu contrariu (chiar' si cererile profesorilor si a invetiatorilor) trebuie prevediute cu timbru dupa regulele sustatórie, pre care directorulu scólei apésa timbrulu scólei.

6. Cererile date pentru moderarea seau eliberarea dela didactru directorulu le substerne curatoratului

seau cându acest'a ar' lipsí, atunci corpului profesoralu si acest'a decide, cá respectivulu póte-se recoméndá spre a fi eliberatu dela didactru seau nu, despre care procedere a sa ia protocolu. Pentru propunerea sa si pentru autenticitatea raporturilor substernute e responsabila corporatiunea respectiva.

7. Directorii pre bas'a cereriloru implu punctuosu rubricile „cólei de eliberare dela didactru“ ce este redactata spre scopulu acest'a si se póte procurá cól'a cu 2 cr. dela tipografi'a universitatei reg. ung. si acea dimpreuna cu cererile, cu aclusele loru si cu protocolulu luat u substerne pre cale legale ministrului reg. ung. de culte si instructiunea publica, in tēmpu de dóne septemáni computatu dela inceputulu tēmpului de propunere.

In raportulu insocitoriu seau concomitante e de a-se amentí sum'a didactreloru recomandate spre concesiune si acea proportiune, in carea sta acést'a către intregu didactrulu intratu.

8. Moderarea seau eliberarea dela didactru se incepe in acea jumetate de anu seau in acelu trimestru, in care se da concesiunea spre acea.

9. Moderarea dela didactru incetéza si in decursulu anului scolasticu:

a) Déca relatiunile de avere a celui eliberatu seau favoritu seau a acelorú persóne, cari sunt obligate a-lu sustiené, devinu favorabile.

b) Déca scolarulu in careva periodu capeta din portarea morala not'a „nelegala“.

c) Déca scolarulu in decursulu anului — necomputându caligrafi'a, cantulu si gimnastic'a — obtiene nesufficientu seau nota rea din dóne obiecte ordinare, si nu ar' poté adevéri prin atestatu medicalu, cá in studiare a fostu impedeatu prin morbu.

10. Dupa celea de mai susu despre scolarii, cari mai multu nu potu avé pretensiune la moderarea seau eliberarea dela didactru trebuie facutu raportu inspectorului scolasticu reg. numai spre a-lu luá spre scientia; in cea ce privesce scól'a de fete superioara de statu din Budapest'a la ministru; dar' este de a se face raportu motivatu si despre acei'a, cari dupa regula intr'adeveru ar' picá dela favoru, dar' documentându cá prin morbu au fostu impedeati dela studiare, se afla demni de a o tiené si mai departe; facia de ce decide corporatiunea amentita sub punctu 6.

Despre ce incunoscintiezu Inspectoratulu scolasticu reg. spre a luá spre scientia si procedere ulterioara.

Budapesta 1890.

Conte Csáky.

Ordinatiunea ministrului reg. ung. de culte si instructiunea publica sub Nrulu 17.217 către directiunile supreme districtuali si către inspectoratele scolastice reg. din toate comitatele.

Telluriulu redactatu de capitanulu reg. ung. Valeriu Csaszny la propunerea intuitiva a geografiei matematice (unu esemplariu dimpreuna cu ajustare completa si cu pachetarea, 90 fl.) dupa raportulu comisiunii censoratorie stabile a muzeului de recuise regnicolaru intrucându prin constructiunea sa, prin modulu seu de manipulare nou si prin aplicabilitatea sa spre multe specii de intuitiuni toate recuisele de invetiamentu, ce sunt cunoscute până aci si au asemenea scopu, lu- recomându spre a se procurá cá recuise de invetiamentu pre sém'a scóleloru medii, a preparandieloru, a scóleloru de fete superioare, a scóleloru comerciali si civili.

Despre acést'a incunoscentiezu inspectoratulu scolasticu pentru a luá spre sciintia si spre ulterióra procedere.

Esamenele scolare.

Unu interesu deosebitu este pusu adi in perspectiva facia de examenele dela scólele rurali. Diuare cotidiane cá „Gazeta Transilvaniei“ implu o rubrica in fie-care numeru de dumineca cu informatiuni din toate partile despre examenele scolare. Fiendu inse cá chiaru acum ne aflamu la finea anului scolasticu, si fiindu-cá „fó'a scolastica“ nu este organulu reclameloru, credu cá nu ar' fi inoportunu a ne ocupa pucinu cu examenele scolare din punctu de vedere pedagogicu. Acésta din motivulu cá, nu am putea trage din acele vre-unu folosu practic? spre promovarea progresului, spre generalisarea scientiei de carte la poporulu nostru?!

Este de toti sciutu cá atunci cându voimu a ajunge la resolvarea unei probleme grele, ne punemu in servitiulu nostru toate carările, midilócele si factorii cei mai proprii pentru resolvarea aceleia, omiendu si chiaru delaturându procederile anterioré despre cari suntemu convinsi cá suntu mai pucinu proprii, si cá producu mai pucinu efectu imbucuratori. Acést'a o facu indiviidi, corporatiunile si superiorii pusi in fruntea institutiuniloru. Ori ce modalitati urmate cu tēmpulu se inveciescu si devinu in urma numai singuru forme, preste cari abia aseptomu cá se trecemu, si se le privimu in cele din urma cá impenite cu tota consciint'a.

Cându luám seau considerám examenele scolare, de celu mai puternicu si propriu factoru alu progresului, voimu cá din unu resultatu mai pucinu bunu, se preparám rezultate mai bune, si mai imbucuratorie.

Modalitatea, carea se urméza adi la noi, nu este destulu de propria promovarei progresului fiindu in legatura

cu mai multe agende, cu totului de alta natura. Astufeliu intre detorintiele oficieloru protopopesci este: a cercetá scólele, a asistá in persóna seau prin delegatu la examenele dela acele scóle; se informéza cu ocasiunea visitatiuniloru canonice; cum pórtá preotulu grigia de frumseti'a besericei, ce midilóce au aflu unde sunt bisericile vechi ale reedificá? cumu manipuléza curatorii averea besericei? nisuesce-se preotulu prin predici in beserica si catechisatiuni in scóla a edificá poporulu?, are protocólele prescise? aplanéza disensiunile mai mici etc., cari toate nu se potu efeptuí in un'a dí. Cu toate aceste cátu de multe sunt agendele trebue se se tréca preste ele, cáci acést'a e forma; ér' examenulu i remâne un'a ori dóue óre. Intre multele agende un'a ori alt'a trebue se suferé ceva scadere, déca nu toate, in cele mai multe casuri. Ma nu póte fi vorba despre prefacerea sântei liturgie si tienerea unei exortatiuni. Apoi fiindu-cá visitatiunile canonice tractuale se tienu in díle comune poporulu e imprasciatu la economi'a câmpului, pentru-cá cadu mai cu séma in lunile Aprile si Maiu, cându e tēmpulu mai scumpu.

Esamenulu este cea mai importanta serbatóre scolaru, este o specia de judecata, cu ocasiunea carei'a se despartu elevii bravi si buni de cei rei si neglenti, cându celi de ántáiu secera spice spre rodire de viétia, ér' cei din urma mustraru, dogene si chiaru pedepse din partea parintiloru. Elevulu inse in impregiurările actuali, nu are se se téma de o astufeliu de judecata, de órece elu a priori scie ca intre publiculu ascultatoriu, se afla numai protopopulu, parochulu, fetulu si curatorele racionante. Invetiatoriulu i- este o persóna prea confidanta, carele i- cunósce si partea buna si partea rea, si de câte ori nu se a intēplatu in decursulu anului scolariu, cá se nu scie prelegerile si totusi nu i s'a intēplatu nemicu estra-ordinariu, decátu o pedépsa usióra. Tatalu seu si cu dēnsulu toti locuitorii comunei sunt la economi'a câmpului, prin urmare nu scie ce progresu a facutu baietulu seu in decursulu anului intregu, ci totu ce scie este cá dela examenu are cine se ámblescu cu vitieii si gásecele până la iérna cându póte cá lu-mai tramite la scóla pre 3—4 luni, cá se nu -i mai tulbure dílele monotóne de iérn'a.

Serbatórea inse atátu in stilu besericescu cátu scolariu numai asia esista ca atare, déca i-se dá atentiunea cuvenita, insemnatarea meritória, sántieni'a démna si déca se celebreza serbatoresce de către toti, cá cu tēmpulu toti se o si intieléga, toti se se lumineze si dumerésca facia de utilitatea legata de dēns'a. — Ca esemplu St. Haralampiu se celebreza in munti cu o solemnitate démna de unu sântu de o ordine mai inalta, si acést'a in urm'a unei brosiuri cu biografi'a sântului scrisa intr'unu stilu românescu reu, predicile nóstre despre examenele scolare se nu aiba mai multu efeptu? Se nu fia ele in stare a influintiá in poporu, cá acel'a se privésca díu'a de examenu, cá pre díu'a cea mai scumpa in carea se desvalesce progresulu prunciloru loru in decursulu unui anu?

Ori si ce serbatore se pote prin silintia si vointia inaltiá, precum se pote sterge si pune in dosariulu uitarei prin recire, neinsufletire si abrogá.

Díu'a cea mai acomodata pentru tienerea examenelor la scólele rurale este a trei'a dí de s. Pasci si Dominec'a prima dupa Pasci, a Tomei, pentru-cá poporul se póta fi de facia la esamenu si se póta fi luminatu de ajunsu facia de acést'a dí, cea-ce se póte face usioru cáci atunci poporul inca nu e imprasciatu la economia. Si inca in aceste dóue díle festive se se întempe esamenele scolare in intregu tractulu protopopescu. Cadiéndu astufeliu pre a trei'a dí de Pasci esamenele pre o jumetate de tractu, ér' in dominec'a Tomei pre cealalta jumetate, cu strict'a comitere docentelui cá si dupa examenulu acest'a festivu se continue a tiené prelegeri pána la terminii prescrisi de legea civila scolara. Numai atunci vá cunosce fia-care parinte negliginti'a si indolenti'a sa si numai asia se póte scóte poporul din ideile sale ratacite facia de scóla. Numai asia vá poté judeca asupra daunei morale ce insusi a causatu baietului seu, cându si-lu vá compará in respunsuri cu a vecinului seu, carele a sciutu se se ingrigésca mai bine cá dēnsulu de frecuentarea regulata a scólei.

Presenti'a inse in parochi'a sa -lu obliga pre protopopu cá si pre preotu, prin urmare facéndu-se esamenele scolare in intregu tractulu protopopescu numai in aceste dóue díle festive, protopopulu nu póte participá la esamene decátu in dóue parochii invecinate. Despre progresulu din intregu tractulu se póte convinge cu ocaziunea visitatiunei canonice tractuali, ascultándu elevii de scóla, cari voru fi presenti cu acea ocaziune, totu in numerulu in care se afla acumu, déca trece visitatiunea preste acele dóue díle mai susu díse, cáci sciutu este cá dupa Dominec'a Tomei una parte insemnata din scolari parasescu scól'a.

Pentru esamenele festive asia díse din acele dóue díle memorate ar' fi fórte consultu, cá fia-care parochu se fia delegatu din partea oficiului protopopescu cá comisariu, la luarea examenului in o anumita parochia vecina, ér' in parochi'a sa in dominec'a Tomei se fia delegatu altu preotu din vecini, dar' la nice unu casu acela in parochi'a caruia a fostu dēnsulu a trei'a dí de Pasci, cá avēndu se raporteze fiacare despre esamene, se nu se laude imprumutatu unulu pre altulu, seau se nu se raporteze falsu in urmă unoru emulatiuni ignobile. Interesulu e atātu de mare si caus'a scolara atātu de momentósa incātu nu suferu neci simpatia neci antipatia, ci conscientiositate si seriositate.

Preotulu comisariu se se prezenteze in díu'a tienerei examenului in comun'a designata desu de demanetia, se prefaca sacrificiulu liturgicu impreunatu cu parochulu localu, se tieno o predica bine dedusa despre insemnatarea dílei de esamenu, despre scóla si fruptele ei dulci, si din sánt'a beserica se fia urmatu in scóla de toti credintiosii, barbati, femei, mici si mari, ér' corulu elevilor scolari se cante in coru frumosu respundiorile la sánt'a liturgia, cá se se

convinga comisariulu, cumu si incātu li se a propusu scolariloru cantulu besericescu spre a laudá pre Domnedieu.

Cu totulu altucum suntu impresiunati baietii de scóla, cându se vedu in faci'a parintiloru, fratiloru si sororiloru mai mari, consângeniloru si chiaru a intregi comunitati, cu totulu altumintrele privesce examenulu, nu cá pre díu'a in carea va se scape de scóla; ci cá pre díu'a secerisiului cându are se adune fruptele osteneleloru loru. Má dela inceputu se va portá de asia, incātu se ascepte veselu díu'a in carea vá poté da probe despre bucuria si mângaierea parintiloru, cari sângerá pentru dēnsii si fericirea loru.

Cātu impórta apoi numai comparatiunile si laudele, ce le imparte poporul eleviloru bravi, cari au respunsu bine si au meritatu premiele prime, impregiurare care nu scapa din urechile scolariloru negligeri si descépta in dēnsii stimululu nobilei emulatiuni de a alergá dupa astufeliu de laude si premii. Emulatiunile nobile au fostu totudeaun'a si suntu impreunate cu efepte binecuvēntate. Laud'a si in scóla, ea sarea in bucate, ajuta si duce la scopu.

Jumetatea din preotfimea tractuale cându figuréza numai cá simplii ascultatori — in parochiele loru adeca —, au se se conformeze apoi dupa indigetările si reflexiunile binevoitórie si cu cunoscentia de cauza, ce colegulu seu cá comisariu face cu respectu la scóla pre venitoriu, seau déca are principii mai practice si salutari, mai acomodate scopului, si-le recomándá altui colegu alu seu preste patru díle, cându dēnsulu are se figureze cá comisariu. Multi din preotimea tractuale, caror'a li-a lipsitu ocaziunea mai de aprópe si-ar' cástigá cunoscentiele positive pedagogice, li se-ar' dá ocaziune mai de aprópe din unu obligamentu si mai inaltu, din nobil'a nisuintia de a coresponde misiunei incredintiate. Pedagogi'a merge paralelu cu sciintiele sacre, si preotulu, carele e consilierulu celu mai de aprópe alu poporului, nu póte esiste cá atare, si prelânga tóta nisuinti'a si bunavointi'a nu póte coresponde oficiului seu déca nu se folosese de atari impregiurari.

Senatele scolastice, a caroru membrii in fórte pucine locuri -si cunoscu insemnatarea, obligamentele loru, si-ar' cunosce importanti'a loru. Se li-se impuna a relatá prin referentulu loru comisariului protopopescu, despre mesurile ce le au luat spre promovarea frecuentarei regulate a scólei, despre incasarea salariului docentale unde se scóte prin repartitiune, despre renovările si reparatiunile edificiului scolariu, dela cari fruntasi din comuna si cātu au colectatu pentru premiarea eleviloru eminenti, déca nu e fondu de premii.

Modalitatea acést'a in urmare cu esamenele scolare, dupa modest'a mea parere ar' fi cu multu mai eficace cá cea vigenta, dupa carea publiculu ascultatoriu la esamenele nóstre rurale, consta din crâsnici si clopotari prelânga cari se mai adauge câte unu pierde véra din comuna.

La obiectiunea cá déca se voru face esamenele scolare a trei'a dí de Pasci si in dominec'a Tomei cu cine va tiené invetiatoriulu scóla mai departe? Respondu cá cu pucine

exceptiuni totu cu acei elevi, căci frumosulu progresu ce au aretatu vá servi parintiloru de unu indemnu de a-i mai lasá la scóla inca 6—7 septamâni cându se finesce anulu scolasticu. Si esamenele astufeliu tienute, inse-si ar' servi cá celu mai propriu factoru alu progresului!

Entusiasmulu nobilu totu-deauna au produsu frupte nobile, precum si viulu interesu aretatu la diferitele ocațiuni si éra-si produce rezultatele sale neasceptate.

Dupa-ce astufeliu se finesce esamenulu solemnu, urméza premiarea eleviloru eminenti, indeplinita si acést'a éra cu tóta solemnitatea.

Cá premii sunt recomandabile cartile din bibliotec'a poporala instructive, naratiuni, descrieri, sfaturi bune, invetiaturi bune, biografii de ale barbatiloru nostri si a sântiloru, rogatiuni, dar' nu despre smei paralei de cari carticele se afla in bibliotec'a poporala dela Brasiovu.

Nicolau Munteanu,
preotu gr.-cat. si docente in Câmpeni.

Sistemulu lui Fröbel.

I.

Cum privesce Fröbel lumea si viét'a.

Intréga lumea, fiindu esita din man'a lui Domnedieu, nu póte avea in sine nimic'a, ce ar' fi in contradicere cu sine insusi, ci trebue se formeze unu mare intregu bine combinatu si plinu de armonia. Atátu legile naturei si ale lumii, câtu si cele alalte legi aflate pana acum de ómeni si cari se voru mai aflá inca in viitoriu: tóte 'si dau concursulu loru pentru de a se uní s'au centralisá in o lege fundamentala. O lume unitara, inse totu odata compusa din membri, nu póte se aiba de basa decâtu o unica lege, dar' totu odata se fia acést'a si articulata. Dovéda cá acést'a asia trebue se fia, se areta prin aplicarea ce ocure pretutindenea, atátu in lumea vediuta câtu si in cea nevediuta, de a unificá si de a impacá contrastele, — pre cum si acea tendintia spre armonia.

Activitatea tuturoru creatiuniloru (incependu dela cele mai de josu si pana la cele mai deseversite) si cu deosebire activitatea ómeniloru nu este altu cev'a decâtu mijlocirea impacarei aceloru contraste.

Lumea este unu intregu mare, dar' totu odata unu intregu compusu; deci ea este o unitate, care contine varietati fara numeru. Fia care creatiune si fia care fenomen din lume se póte considerá cá unu ce de sine esistentu, adeca ca unu originalu, cá si care nici nu e, nici n'a fostu si nici nu va fi unu alu doilea. De alta parte inse ori ce creatiune este in óre care legatura cu tóte cele alalte creatiuni si fenomene.

Prin mijlocirea legaturei acesteia asia dara ori ce creatiune este membru seau mai dreptu dísu, face parte din alti intregi mai superiori; si pentru acea ori ce lucru e de a se privi de o parte cá unu ce neaternatoriu, ér'

pre de alta parte cá unu ce apartienetoriu si subordinatu altei fiintie. Deci tiént'a tuturoru creatiuniloru si fenomenelor din lumea acést'a nu e alt'a decâtu de a fi si de a se face unu intregu de sine statatoriu totu odata inse facéndu parte constitutiva, cá membru, alu unoru intregi de ordine superióra.

Omulu inca ia parte la acestu scopu duplu in o forma cu cele alalte creatiuri, dar' elu sta pre o trépta mai inalta in acést'a privintia, precum nu e nici un'a din cele lalte vietati din lume, pentru cá numai *elu singuru* scie cá traiesce in acést'a dupla viétia, ma inca ceva mai multu, elu se socotesce si se simte chiar' cá fíntia neatêrnátore si cá membru si cetatianu alu lumii celei nevediute. *Omulu este unu membru multiplu alu unoru intregi superiori.* Trupulu seu este facutu din materiile naturei si se reinnoiesce in fia care momentu prin concursulu materiiloru pamentesci. Elu este in o schimbare continua de consumatiune si reinnoire. Singuru omulu este supusu tuturoru legiloru pamentesci.

Acést'a ni-o aréta si ni-o documentéza: originea s'a desvoltarea s'a si in sfêrsitu descompunerea s'a. In organismulu fisicu alu omului este inradecinata, asemenea unei semeneturi, o plânta mai nobila si mai scumpa, care sta in combinatiune cu organismulu lui in unu modu misteriosu s'au neintielesu. O suflare, o scânteia, o cugetare domnedieiesca este inspirata in acestu organismu; *unu ce* spiritualu si-a aflatu aci locuint'a s'a si se nesuesce a se desvoltá si a ajunge la maturitate. Acestu *ce* spiritualu si inaltu, in omu este de provenientia domnedieiesca, pentru acea este neperitoriu si hotaritu pentru traiu eternu. Totu ce e pamêntescu si cerescu, trecatoriu si eternu, mórtea si viét'a au devenitu pentru omu totu acelasu lucru. Elu sta la midlocu intre lumea visibila si nevisibila s'au spirituala, facéndu parte in acelasu tîmpu din amêndoua lumile si cuprindiendu in sine ambele, pentru cá destinatiunea s'a este de a fi mijlocitoriu si deslegatoriu alu contrastelor loru.

Dar' cu tóte acestea elu nu stá despartitu si parasitu de semenii sei. Fíntie, de feljulu lui suntu pentru densulu o a treia lume, ce suntu neincungiuratu de lipsa pentru desvoltarea si perfectionarea s'a. Omulu afla viét'a numai in lumea omenéscá; si chiar' acést'a viétia pune si se nesuesce a pune acelea contraste in combinare si armonia.

Fara acésta lume ar' fi cu nepotintia viét'a lui spirituala; numai prin vietuirea cu ómenii este omulu in stare a se ridicá din prafu. Numai intre ómeni se póte face omulu ceea ce trebue neaperatu se se faca: educatiunea si instructiunea s'a asia dara se potu face numai intre ómeni. Dara prin convietuirea s'a cu ómenii, elu se face membru alu societatii omenesci, si prin acestu faptu devine óre cum atêrnatoriu de ómeni. Viét'a omenéscá se imparte in mai multe gradatiuni, dintre cari cele mai de frunte suntu: *famili'a, comun'a, semenit'a, poporulu, beseric'a, statulu s. a.* Ori ce omu este destinatu de a fi

totu in acelasiu tîmpu membru activu alu familiei, alu comunei, alu semîntiei, alu poporului, alu bisericeii, alu statului etc. din care face parte. Asia dara omulu face parte din cele trei mari sfere de viétia: *natur'a, omulu, Domnedieu*, cu tóte celelalte sfere loru subordonate. Numai acelu omu, ale carui facultati sufletesci s'au desvoltatu si perfectionatu in armonia si care, socotinduse cá membru viu alu amintiteloru sfere, vietuesce si lucra in dîensele, acelu uumai, se pote díce, cá este unu omu in tóta privinti'a educatu si instruitu. Prin urmare educatiunea omului trebuie indreptata spre acestu scopu. Pentru acea, copilulu trebuie privitu, inca dela nascerea s'a, cá unu *copilu alu naturei, alu omului, alu lui Domnedieu*, si in conformitate cu acestea e de a se fi tractatu. Deci ori ce inriurintia a celoru trei mari sfere de viétia are se opereze dela cea dintai respiratiune asupra copilului in armonia intre dîensele, in consonantia cu legile desvoltarei, si se nu socotésca nici un'a din acele sfere cá secundare ori cá de prisosu. Scopulu educatiunei s'ar' dislocá si in sfîrsitu ar' fi chiar' gresitu, déca s'ar' intemplá cá vre un'a din cele trei sfere s'ar' considerá a fi de prisosu.

Omulu este pusu la nascerea s'a prin o intielépta intocmire a provedintiei domnedieesci, in cerculu familiei, care e unitu prin íntimitate si iubire. Er' in famili'a aceea careia apartiene mai de aprópe noulu nascutu, este mam'a. Dins'a este organulu de care provedinti'a s'a servitu pentru esistinti'a copilului seu. Dins'a l'a portatu lînga ánim'a s'a si natur'a 'lu lipsesce de ánim'a s'a. Conformu dispusetiunei naturei ea trebuie se 'lu nutrésca atátu trupesce cátu si sufletesce. Cele doue materii nutritóre, ce mam'a are ale oferí din destulu copilului suntu: *lapte maternu, si iubire materna*. Inse cu tóte cá punctulu centralu alu ingrigirei si alu crescerei 'lu forméza mam'a, cu tóte acestea cercurile educátore ale copilului se marescu si se desfasura din ce in ce mai multu. Mam'a nu remáne singura si esclusiv'a potere desvoltátore a fiului seu. Natur'a lucréza, cu multele ei inriurintie, multu mai potentiatu indata dupa nascerea copilului, decâtu inainte de acést'a si acestea inriurintie suntu indispensabile; copilulu are acum lipsa de lumina, aeru si caldura, si in scurta vreme nu-i mai este de ajunsu nici hran'a dela mam'a s'a; acést'a trebuie luata din provisiunea cea mare a naturei insasi.

Chiar' asia se intémpla si cu iubirea materna. In scurta vreme nici acést'a numai este singura de ajunsu; pentrucá iubirea trebuie se lucreze asupra copilului din tóte partile si in tóte formele ei. Iubirea tatalui lamuresce pre a mamei si cu acést'a dimpreuna, forméza iubirea parintiésca.

Iubirea parintiésca trediesce iubirea fiésca si din acést'a se desvólta iubirea de Domnedieu. Iubirea fratiésca este o a doua ramura a iubirei. Din ea se nasce iubirea omenirei íntregi; chiar' pentru acea, ea trebuie se jóce unu rolu ínsemnatu in fia care familia.

R. Simu.

Legile scolastice.

Legile suntu trebuintióse pentru fiece deregatoria si societate, pentru familia, comuna, orasiu si tíera; in ori-ce societate si adunare suntu de lipsa unele legi pentru cá fara de acelea, nu s'ar' poté tiené pacea si ordinea buna ci membrii subalterni ar' face contr'a vointiei superioriloru.

Apoi fiindu-cá „scóla“ e un'a dintre cele mai frumóse si ponderósa societáti, — unde se aduna tinerii scolari, pentru a primí dela invetiatoriulu si crescatoriulu loru sfaturi folosítorie si necesarie pentru venitórea loru viétia sociala; — deci in scóla inca suntu necesarie unele legi, pentru cá tinerii scolari se se póta orientá, cá ce pretinde dela ei ordinea buna scolastica, respective ce trebuie se faca si ce li este opritu a face? Cum trebuie se se pórté facia de superiorii besericesci si scolastici, facia de parintii, fratii, amicii, rudeniile, servitorii si deaprópele loru.

Incátu privescu legile scolastice, ce tinerii scolari trebuie se le scie, se cuprindu in urmatóriele 4 puncte principale:

I. Cum trebuie se se pórté scolarii afara de scóla?

1. Tinerii scolari demánéti'a tredindu-se din somnu, se dee multiamit'a cuvenita lui Domnedieu sántulu, cá in nóptea trecuta i-a feritu de tóte necasurile si i-a facutu demni a-se tredí spre a gustá bunatatile unei díle nóue, apoi se salute pre parintii loru cu cuvintele: „Demánéti'a buna poftescu! Odihn'a de adi nópte se ve fia spre bine! apoi spalându-se frumosu, periându-se si imbracându-se esteticu, se díca rogatiunile: „Dómne din somnu me trediescu!“ „Imperate cerescu!“ „Prea sánta treime“ „Tatalu nostru“ si „Nascátore de Domnedieu!“ si sarutându mánile parintiloru se-si repeteze lectiunile invetiate din sér'a precedentá.

2. Scolarii cându suntu chiamati la dejunu, mediadia (prândiu) ori cina se díca rogatiunea inainte de mánicare: „Dómne Parente cerescu!“ la finea dejunului, prândiului ori cinei asemenea dícându rogatiunea dupa mánicare; „Tie Dómne -Ti multiamimu,“ se sarute mánile parintiloru si se multiamésca pentru nutremintele primite.

3. Tinerii scolari, cându audu clopotielulu dela scóla — ce -i invita la scóla, adunându-si in ordine vestimentele, cártile, tablitiele, tecele de scrisu, cerus'a, pén'a, cernél'a si alte recuisite necesarie, periatu, curatitu bine pre vestiminte si caltiuni, se plece la scóla, pentru a ascultá prelegerile prescise; deci a remáne acasa nu-i este iertatu neci unui scolariu, afara de care este morbosu, — ér déca unii scolari pentru ceva cauza ponderósa ar' dorí seau ar' fi necesitati a remáne acasa, unii cá acei scolari suntu indetorati cá seau dela diriginti'a scolara, seau dela invetiatoriulu se -si céra licentia, respective se se róge, cá pre tempulu necesariu se -lu díspensesse dela prelegeri.

4. Déca unii scolari ar' absentá dela prelegeri fara concessiunea dirigintiei scólare seau a invetiatoriului, parintii acelor'a scolari in urmareea legei aduse in anulu 1868 (articulu de lege 38. §. 4.) se pedepsescu aspru atátu prin

admonitiuni, câtu si cu pedepse de bani, anume: a) Acei parinti, cari fara neci o concesiune si- retienu acasa fiii loru dela prelegeri, prim'a data se admoniéza prin comitetulu scolasticu si antisti'a comunale. b) Déca unii parinti neci dupa admonitiune nu-si trimitu fiii la scóla, antisti'a comunala -i pedepsescu cu 50 cr. c) Totu acei parinti a trei'a óra se pedepsescu cu 1 fl. d) A patr'a óra cu 2 fl. e) A cincea óra cu 3 fl. — si déca neci dupa atâtea pedepse inea nu-si trimitu fiii la scóla, atunci comitetulu scolasticu din locu face aretare la Inspectoratulu regescu comitatensu de scóle, de unde apoi prin antisti'a comunala li se denu-mescu tutori, cari se voru ingrigí de crescerea si instructiunea scolariilor concrediti grigei loru — se intielege de sine cá tóte spelese se acoperu din averea parintiloru.

5. Scolarii la amédiadi mergédu acasa dela scóla, se invetie lectiunile de dupa amédiadi, apoi la tēmpulu seu se mérga érase la scóla.

6. Scolariilor atátu inainte, câtu si dupa amédiadi nu li este iertatu a-si lasá acasa cartile si alte recuisite de instructiune.

7. Scolarii dupa amédiadi mergédu acasa dela scóla cu cea mai mare promptitudine se indeplinésca lucrurile ce li demánda parintii, caci prin misicarea corporala li se intaresce atátu poterea fisica, câtu si cea spirituala; adeva prin misicare corpulu devine mai elasticu, nu se deda la molitiune si trandavia, si cu inctulu se deda la activitate si lucrulu economicu, — ma scolarii cari din fraged'a tinerétia se dedáu la lucru, cu tēmpu voru deveni ómeni bravi si harnici, cari nu voru causá rusine parintiloru, natiunei si patriei loru ei numai onóre, — si unii cá acei'a neci cându nu se potu teme cá voru duce lipsa in viétia.

8. Scolarii dupa ce ajungu acasa dela scóla se salute pre parintii loru, pre fratii mai mari si rudeni cu salutarea crescinésca indatinata: „Laudese Isusu Christosu!“ apoi sarutândule mánile, fara lenevire seau opunere se indeplinésca lucrurile ce li demánda parintii seau altii mai de etate. Mandatulu parintiloru — cum si a membriloru familiei mai de etate se fia sântu in aintea scolariilor, respective de parinti se asculte si se-i onoreze, càci in intiesulu mandatulu 4. din cele 10 precepte domnediesci, care demánda: „Se onorezi pre tatalu teu si pre mam'a t'a, cá se traiesci multi ani si bine pre paméntu!“ — cine nu àsculta, nu onoréza si necasiesce pre parintii sei nu póte avé sperantia de o viétia indelungata si fericita pre paméntu, neci cá vá fi partasiu vietiei fericite din ceriu.

9. Tinerii scolari, se -si tiena de strinsa detorintia cá cu fratii, rudeniile, amicii, servitorii si deaprópele loru se nu se sfadésca, se nu -i injure ori blasteme. Se nu vorbésca despre ei cuvinte de ocará, hula, necuviintóse, seau chiar' de rusine. Se nu asuprésca cu sudalme si batai, ci aducându-si aminte cá tóte bunatatile câte le avemu ne suntu date dela Domnedieu sântulu, si numai atunci potemu sperá cá ne vá dá Domnedieu si de aci inainte cele necesarie, déca bunatatile primite le vomu intrebuintiá cu folosu,

cu crutiare si multiamita. Apoi fiendu-cá animalele inca suntu creaturele lui Domnedieu si ele ni suntu destinate cá factori principali in suportarea sarcinei acestei vietii paméntesci, — deci asia se tractamu cu ele, ca cu unii soci de viétia nedisputaveri de lipsa.

10. Scolarii dupa finirea lucrurilor domestice se invetie lectiunile pre diu'a venitória si se pregatésca exercitiele ce li-a datu invetiatoriulu, si apropianduse tēmpulu pentru odichn'a de nópte, desbracându-se se dica rogatiunile de sér'a: „Cându mergu se me odichnescu!“ „Oh mam'a lui Domnedieu!“ „Isuse remáni cu mine!“ „Ángere sântu padtioriu!“ „Tatalu nostru!“ si „Nascatórea de Domnedieu!“ se salute pre parintii loru: „Nópte buna iubiti parinti!“ se dórma in linisee.

(va urmá)

Petru D. Kardos.
docente

Corospondentia.

Naseudu, 13 Juniu 1890.

In dilele trecute s'a facutu si la gimnasiulu nostru control'a indatinata prin directorulu supremu, Ilustritatea Sa Domnulu Dr. Eródi Béla, dupa carea apoi s'a tienutu esamenulu de maturitate. Gimnasiulu nostru esista de pucinu tēmpu, inse cu tóte acestea a avutu multe controle din multe puncte de vedere si prin diversi ómeni chiamati si nechiamati, intielegu dupa tagma. Fostau si inspectori de aceia, cari sau incercatu a obtrude parerile sale individuali, corpului profesoralu. Fost'au visite si de acelea, cari aveau in vedere scopuri partiali etc. Nici odata nu ne-amu feritu de controla, ci din contra totdeauna am aseptat'o cu tóta increderea, convinsi fiindu, cá ne-amu facutu detori'a. Inse este mare diferintia intre controla si controla. E mare diferintia intre control'a, carea o face unu laicu in de ale scólei si intre control'a, carea o face unu omu de specialitate, barbatu de scóla. Celu de ántáiu judeca lucrurile dupa ale sale vederi si de multe ori se afla defectu chiar' acolo unde nu-i, precându omulu de specialitate cunósce ce este bine si ce este reu la momentu. Laiculu chiar' si dóca ar' vedé, ar' affá unu defectu, care in adevéru esista, nu scie a-ti aretá calea, pre carea se póte delaturá, pre cându barbatulu de scóla descoperindu unu defectu scie a-ti aretá numai decátu modulu de delaturare. De atari ómeni de specialitate se tiene Ilustritatea Sa, directorulu nostru supremu, barbatulu erudit si espertu. Aduge apoi tractarea umana, manierile fine, cari insuffa incredere, stērnescu iubire, servescu de modelu si pre cari ar' trebui se le urmeze toti cei chiamati. Si am fi fórté fericiti nu numai noi, ci tóti, cari se tienu de cerculu seu scolasticu, déca l'amu poté salutá multu tēmpu cá pre conducatoriulu nostru. Premi-tiéndu acestea se trecu la control'a insasi. Acést'a s'a intēmplatu in 3, 4 si 5 l. c. S'a visitatu fiecare clasa, fiecare profesorulu la fiecare studiu. S'au cercatu cabinetulu

naturalu, cabinetulu fisicalu, colectiunea numismatica, sal'a de desemnu si musica, sal'a de gimnastica, apoi bibliotec'a.

Dupa finirea cercetarii s'a tinutu conferintia, in carea Ilustritatea Sa s'a dechiaratu multiamitu, in cea ce privesce instructiunea cá atare nu inse in cea ce privesce ajustarea cabinetelor si a salei de gimnastica cu cele de lipsa. Colectiunile instrumentali fisicali si chemicali apoi aparatele necesari pentru gimnastica nu s'au potutu inmult' respective procurá din lips'a de localu corespun-dietoriu. Acum avêndu unu palatu pomposu va fi usioru cá ce'a ce lipsesce se se procure fiindu locu destulu unde se se arangeze si pastreze. In fine recomândà procurarea de re-quisite necesari la propunerea geografiei, istoriei si filologiei.

In 6 l. c. s'a tiêndu esamenulu de maturitate cu 10 insi, 8 scolari ordinari, 1 repetentu si unu privatistu. Dintre acestia au depusu esamenulu cu precelentia: Titu Popu, Joanu Mititeanu si Nicolau Tanco, cu bunu Josifu Glückmann, s'au dechiaratu simplaminte maturi: Danila Alnasiu, Niceforu But'a, Nicolau Popoviciu si privatistulu Paulu Rose'a. S'au indrumatu la depunerea esamenului in Septembre inaintea comisiunei esaminatóre din Blasiu: Joanu Palieviciu din limb'a maghiara si Joanu Mihalasiu din limb'a germana.

Dupa finirea esamenului si publicarea rezultatului a fostu o cina comuna a colegiului profesoralu, la carea ne-au datu onórea Ilustritátile Sale Dr. Eródi si comisariulu ministerialu Dr. Abt.

Esamele dela finea anului se voru incepe in 16 l. c. si se voru tiêné dupa programulu urmatoriu:

Luni la 16 Juniu 1890:

Dela ór'a 8—10 Religiunea in cl. I—IV, — 10—10 1/2 Limb'a româna cl. I, — 10 1/2—11 Limb'a magiara cl. I, 11—11 1/2 Limb'a germana cl. III, — 11 1/2—12 Limb'a latina cl. I, — 12—12 1/2 Limb'a greca cl. V, — 3—3 1/2 Religiunea cl. V, — 3 1/2—4 Limb'a româna cl. II, — 4—4 1/2 Limb'a magiara cl. II, — 4 1/2—5 Limb'a germana cl. IV, — 5—5 1/2 limb'a latina cl. II, — 5 1/2—6 limb'a greca cl. VI.

Marti la 17 Juniu:

Dela ór'a 8—10 Religiunea cl. VI—VII, 9—9 1/2 Limb'a româna cl. III, — 9 1/2—10 Limb'a magiara cl. III, — 10—10 1/2 Limb'a germana cl. V, — 10 1/2—11 Limb'a latina cl. III, — 11—11 1/2 Limb'a latina IV, — 11 1/2—12 Limb'a greca cl. VII, — 3—3 1/2 Limb'a româna cl. IV, — 3 1/2—4 Limb'a magiara cl. IV, — 4—4 1/2 limb'a germana cl. VI, — 4 1/2—5 Limb'a germana VII, — 5—5 1/2 Limb'a latina cl. V.

Miercuri in 18 Juniu:

Dela ór'a 8—8 1/2 Limb'a româna cl. V, — 8 1/2—9 Limb'a româna cl. VI, — 9—9 1/2 Limb'a româna cl. VII, 9 1/2—11 Limb'a magiara cl. V—VII, 11—11 1/2 — Limb'a latina cl. VI, — 11 1/2—12 Limb'a latina cl. VII, — 3—3 1/2 Istori'a cl. III, — 3 1/2—5 Istori'a cl. IV—VI, — 5—5 1/2 Geograff'a politica cl. VII.

Joi la 19 Juniu:

8—9 1/2 Matematic'a cl. I—III, — 9 1/2—10 Matematic'a cl. IV, — 10—12 Desemnulu constructivulu cl. I—IV, — 3—4 Geograff'a cl. I—II, — 4—4 1/2 Geograff'a cl. III, — 4 1/2—6 Istori'a naturala IV—VI.

Vineri la 20 Juniu:

Dela ór'a 8—9 1/2 Matematic'a cl. V—VII, — 9 1/2—10 Fisic'a cl. VII, — 10—12 Music'a vocala si instrumentala, Cantulu bes. dupa tipicu I—VII, — 6—7 Gimnastic'a cl. I—VII.

Domineca la 22 Juniu:

La ór'a 7 Marire intru cei de susu, promotiune, premii etc.

Sub premii nu suntu de a se intielege premiile, cari au fostu si suntu si acum in usu a se da la cei eminenti, ci suntu premii cu cari se premiéza elaboratele intrate la concursu.

M. Popu.

Caldur'a.

(Prelegere practica din fisica).

Requisite de invetiamentu: o bucata de feru, unu ciocanu, o bucata de otielu, cremene, unu acu de stricanitu, o bucata de lemn, unu globu de feru si o veriga de arama, unu pocalu de apa, o besica inflata de jumetate, o tieve de sticla terminata intr'unu globurelu, mercuriu, termometru si apa cu ghiacia.

Materia de invetiamentu: Impresiunea, ce o facu asupr'a nóstra radiale sórelui si foculu, se numesce caldura. Frigulu inca nu e altu-ceva, decâtu unu gradu mai micu de caldura. Frigulu si caldura nu sunt materie diferite, ci numai diferite graduri de caldura ce se numesce temperatura. Déca gradulu de caldura asia e de mare intr'unu corpu, încátu acest'a arde, se nasce focu. Pamêntulu nostru -si capeta caldur'a dela sóre. Sórele este isvorulu caldurei. Caldura mai potemu produce prin ciocanire, lovire si frecare.

Déca vomu ciocani continuu unu feru, acel'a se va incaldi. Déca cu unu otielu lovimu cremenea, saru schintei. Déca ne frecâmu mânile, simtîmu caldura; ferestrâulu se incaldiesce, cându taiamu cu elu, asemenea si sfredelulu, cându gaurimu cu elu. Déca frecâmu aprindiór'a de unu obiectu aspru, acea se incaldiesce si aprinde. Osia carului asiá se incaldiesce de tare, încátu se si aprinde déca nu ungemu. Si pietrile mórei se incaldiescu si aprindu mór'a, déca umbla fâra grauntie. Ómenii selbatici -si facu focu asiá cá fréca la olalta dóue lemne uscate; prin frecare lemnele asiá se incaldiescu de tare încátu se aprindu.

Caldur'a nu remâne intrunu locu, ci se estinde prin aeru. Suntu corpuri, cari primescu usioru caldur'a si o conducu mai departe; acestea se numescu conducatori buni de caldura. Suntu inse corpuri, cari primescu pre inecetulu caldura si inca numai in punctulu acel'a, unde se incaldiescu si nu o conducu mai departe, acestea se numescu conducatori rei de caldura. Déca vomu tiêné in focu capetulu unui acu stricanitu, acel'a in tîmpu seurtu se va inferbintá, dar' si celu-alaltu capetu inca se va incaldí asiá de tare, încátu nu-lu vomu poté tiêné cu mân'a. Caldur'a din focu a trecut in capetulu din focu alu acului si de acolo din particea in particea pâna la celu-alaltu capetu. Fierulu

in urm'a acestei insusiri se numesce conducatoriu bunu de caldura. Conducatori buni de caldura sunt: fierulu, aram'a, argintulu, plumbulu, marea, rfulu, cu unu cuv'ntu t'ote metalele; mai departe stiel'a, pietrile, t'glele. D'eca vomu t'ine in flacara unu paiu seau unu lemnuti, atunci capetu din focu alu paiului seau alu lemnutiului v'a arde f'ara de a se incald'i capetulu din m'ana, pentru-c'a caldur'a n'a trecut mai departe dela capetulu din focu. Paiulu si lemnulu suntu conducatori rei de caldura. Conducatori rei de caldura sunt: p'erulu p'anza, f'enu, paie, lemnulu, cenus'a, carbunii, penele, n'ur'a, ghiaci'a etc. D'eca voimu c'a se se estinda iute caldur'a, folosimu conducatori buni de caldura. D'eca voimu se fierbem iute ap'a, folosimu o'la de feru, pentru-c'a fierulu e conducatoriu bunu de caldura si comunica iute caldura cu ap'a. D'eca din contra voimu se impiedecamu imprasciarea caldurei, folosimu conducatori rei de caldura. De acea folosimu i'ern'a vestminte de l'ana, c'a acestea c'a conducatori rei de caldura se nu lase, c'a se e'sa caldur'a din corpu. D'eca vomu acoperi castane calde in vestm'ntu de l'ana, acelea si dupa t'empu mai indelungatu inca voru fi calde, pentru-c'a l'an'a c'a conducatoriu reu de caldura nu primesce asi' usoru caldur'a din castane. J'ern'a pump'a dela f'ant'ani si pomii tineri se obducu cu paia, pentru-c'a acestea c'a conducatori rei de caldura scutescu ap'a si pomii tineri de inghietiu.

Faurulu la clesce pune manunchiu de lemn, pentru c'a lemnulu c'a conducatoriu reu de caldura nu se incaldesce asi' usoru si asi' p'ote prinde clescele cu m'an'a.

Caldur'a estinde t'ote corpurile, e'r' frigulu le contrage. D'eca incaldimu unu globu de fieru, ce nimeresce bine intr'o veriga de arama, acel'a nu v'a mai trece prin veriga, pentru-c'a fierulu prin caldura s'a estinsu, s'a maritu; indata ce se v'a rec'i globulu e'ra si v'a trece prin veriga, pentru-c'a rec'ela l'a contrasu. Pre r'otele carului tragu rafulu, c'andu e caldu, pentru-c'a dupa ce se recesce se mai aduna si asi' stringe mai bine r'otele. D'eca punemu unu pocalu de stiel'a pre cuptoriu inferbintatu i- crepa fundulu, pentru-c'a acest'a se inferbinta, se estinde si asi' se desface de cele alalte p'arti. D'eca deasup'r'a unei lampe de spirtu vomu tiene unu vasu plinu cu apa, ac'est'a v'a d'a afara din vasu inainte de a fierbe, pentru-c'a s'a incald'itu, s'a estinsu si asi' are lipsa de mai mare spatiu. D'eca vomu bag'a in apa calda o tieve de stiel'a terminata in globu, in care se afla mercuriu, ac'est'a nu va mai incap'e in globu si asi' se v'a ridic'a in tieve; d'eca vomu bag'a tievea in apa rece, mercuriulu e'ra si se va aduna, se va scobori in globu.

D'eca vomu tiene deasupra cuptoriului o besica de jumetate inflata, acea se va imfl'a mai tare, pentru-c'a aerulu din ea s'a incald'itu, s'a estinsu si asi' se ncsuiesce a ocup'a spatiu mai mare.

Caldur'a estinde corpurile solide, fluide si gaz'ose, frigulu le contrage.

Pre bas'a acestei insusiri a caldurei o'menii invetiati a inventatu unu instrumentu, cu care potemu mesur'a caldur'a chiar' asi', precumu mesuramu de e. laptele cu lit'r'a, carnea cu chilo.

Primulu instrumentu de felulu acest'a s'a facutu in 1713 si se numesce termometru.

Termometrulu este o tieve de stiel'a preste totu locul intr'o forma de larga, care in partea din josu se termina

intr'unu globu, e'r' la cea din susu e infundata. Tievea ac'est'a de jumetate e amplita cu mercuriu si intarita pre o lespede de lemn seau metalu, pre care suntu insemnate gradurile. Doue din acestea graduri cu deosebire ne ar'eta puncte constante adeca punctulu de fierbere si de inghiatiare a apei. Punctulu de inghiatiare se afla asi', c'a termometrulu se baga in zapad'a ce se topesce si se insemna cu zero; e'r' punctulu de fierbere asi' c'a bagamu termometrulu in ap'a ce fierbe. Termometru mai cunoscutu e celu impart'itu in 80 graduri „Reamur“, celu cu 100 graduri. „Celsius“ si celu cu 18 graduri „Fahrenheit“.

Pertractare,

I. Caldur'a si producerea ei.

Ce sent'imu noi la radiile s'orelui seau l'anga unu cuptoriu caldu? S'ant'imu caldura. Asi' dara cum se numesce impresiunea ce o facu asupra n'ost'ra radiile s'orelui si foculu? Impresiunea ce o facu asup'r'a n'ost'ra radiile s'orelui si foculu, se numesce caldura. Caldur'a in vie'tia j'oca unu rol u tare insemnatu. Omenii in vechime onorau s'orele, c'a isvorulu a t'ota vie'ti'a. Fara unu anumitu gradu de caldura n'ar pot'e tra'i nici o'menii, nici animalele, nici pl'antele. Deci fiendu-c'a caldur'a j'oca in vie'tia unu rol u insemnatu, e de lipsa, c'a se o cunoscemu mai de aproape.

Ce sent'imu noi, unde e pucina caldura? Sent'imu frigu. Intre caldura si frigu nu este diferentia. Frigulu este unu gradu mai micu de caldura. Ce am d'isu, este diferentia intre caldura si frigu? Nu este diferentia. Ce numimu noi frigu? Unu gradu mai micu de caldura. Cu numirile ferbinte, caldu, calduti, rece esprimamu diferitele graduri de caldura, ce altu cum se numesce temperatur'a corpului. Ce esprimamu cu numirile ferbinte, caldu, calduti, rece? Diferitele graduri de caldura. Si cum se numesce gradulu de caldura a unui corpu? Temperatura.

C'andu temperatur'a unui corpu se ridic'a asi' de tare inc'atu acel'a se inflacara se nasce focu? C'andu se nasce focu? C'andu temperatur'a unui corpu se ridic'a asi' de tare, inc'atu se inflacara.

At'at'a scimu despre caldura, acum se vedemu c'a de unde isvoresce caldur'a, si cum o potemu noi produce. De unde -si capeta pamentulu nostru caldur'a? Pam'entulu nostru -si capeta caldur'a dela s'ore. Fiindu-c'a pam'entulu -si capeta caldur'a dela s'ore, d'icemu, s'orele este isvorulu principalu alu caldurei. Ce d'icemu noi despre s'ore, fiindu-c'a dela elu -si capeta pam'entulu caldur'a? D'icemu, c'a s'orele e isvorulu principalu alu caldurei.

P. Ungureanu.

(Va urm'a)

Rog'amu pre stimatii abonati, cari inca nu si-au achitatu abonamentulu, se binevoiesca a ni tramite pretiulu.